

Dotike prava in naravstva.¹⁾

1. Svrha in pojem prava.

Pravo je nastalo s prvim početkom človeške družbe (société). Najmanjša skupina družbinska pa je ona, ki obsega dva vkupno živeča človeka. Uže dvojico družbinsko, recimo n. pr. zakonsko, je težavno vzdrževati. Čim večja pa je družba, tem večje sile je treba, vzdrževati jo, in tem bolj zapleteno postaje mejsobno življenje v družbi, takó da se sme reči: določno obliko dobiva pravo stoprav v družbi. Zató je delo-kroga pravo iskati jedino v družbi, a pravo ni druga, nego ona delavnost duševna in telesna, katera brani in čuva koristi pojedincev, in pa koristi vkupnosti družbinske. Ker pa se koristi najboljše čuvajo po obrambi njim odgovarjajočih dolžnostij, katere so med pojedinci samimi in med temi in pa skupino, zato je pravo tudi smeti imenovati čuvanje družbinskih obvezanostij po skupinski ali obči volji. Brez te krepke pomoči, katero daje vkupna volja pravni delavnosti, ne bi se obranile niti mejsobne obvezanosti niti one koristi.

Z družbinskim bivanjem, to je z vkupnim življenjem ljudij, smo dejali gore, počelo se je pravo. Življenje je neprestano delovanje; ono ne pozna nikakega preneha in odlaška. Moč trenotja in pa sila potrebnostij močno pritiskata posamnega človeka kakor tudi družbo ter vstvarjata najraznejše oblike mejsobnih obvezanostij. Te oblike imajo toliko moč, da se po njih

¹⁾ Svrha temu spisu je: z jedne strani dokazati zvezo in sorodstvo prava z naravstvom (éthiko), z druge pomnožiti in dopolniti naravstveno-pravno besedstvo (terminologijo). Le-to se nikakor ni doseglo po izmišljevanji novih, nego skrbnim zasledovanjem živečih, po slovenskih (ne slovanskih) narečjih raztrošenih izrazov. V olegšanje čitateljem pride na konec razprave pregled in abecedni red upotrebljenih izrazov, sosebnopravnih.

življenje v družbi nadaljuje. N a v a d a ali običaj takim oblikam daje stalnost, takó da jedna oblika postane vzgledna (typična) za vse slične razmere, dokler zopet nova potreba ne nadomesti starega običaja z novejšim, kateri je včasih družbi prikladnejši, včasih pri naglosti časa ali pri slabosti človeškega razuma pa tudi menj prikladen ali celó neprikladen. Tako se oblike mej-sobnih obvezanostij včasih prav brzo v družbinskem življenji menjajo, a vselej pod pritiskom razmér in novih okolnostij družbinskih. Potrebe in okolnosti so torej najoblastnejši (avtoritativni) činitelji (faktorji) prava.

Družbe prospévajo ali pa upadajo po notranjih in vunanjih vzrokih. Tekom družbovanja ali življenja družbinskega izkaljajo se družbinske kreposti in ob jednom družbinske slabosti. Od preteganja onih ali teh je prospeh ali pa upad družbe zavisen. Zató se dobrota in cena prava vidi stoprav iz učinkov, katere pravo dosega gledé na družbinske vezí. S tega ozira je smeti pravo zvati tudi ono delavnost družbinsko, katera goji in pospešuje družbinske kreposti, a umanjšuje družbinske slabosti.

To so dobitki (rezultati) modroslovnega premišljevanja o pravu. Ponovimo jih! Delokrog prava je družba človeška; družba je vkupnost obćih koristij pojedincev med saboj z jedne, a pojedincev proti družbi in družbe proti pojedincem z druge strani; koristi družbinske se čuvajo najboljše čuvanjem mejsebojnih obvezanostij, a čuvanje obvezanostij se vrši najprospešneje čuvanjem družbinskih (socijalnih) krepostij in odbijanjem družbinskih slabostij. Končema je torej pravo svrha in cilj čuvanje družbenskih krepostij. In po takem smo prišli do naravstvene (moralne) podloge prava, katera je ob jednom njegova svrha, takó da pravo obdeluje in ob jednom množi naravstvena tlà. Doseganje krepostij je namreč ves namen naravstvenega delovanja, a to je predmet naravstvu (ethiki, moráli).

Da je pravo namerjeno na obstanek in prospeh družbe, trdijo tudi pravniki. Takó Rud. pl. Ihering pravo pripisuje kot svrho: „čuvanje životnih pogojev družbe“ (Zweck i. Recht. I. zv. 2 nat. str. 443). Isti Ihering išče svrhe prava v „družbinskem miru“ (Kampf ums Recht str. 1). Jellinek imenuje pravo „zaglavek (summe) hraniteljnih pogojev družbe“ (Die social-

ethische Bedeutung von Recht itd. str. 42). V vseh obrisih pravne povestnice najdete zvezo družbe in prava poudarjano.¹⁾

Tudi izvira pravu iščejo pravniki v zopernostih raznih družbinskih koristij (interessenstreit). Te zopernosti so prave vile rojenice pravu. Te zopernosti pa zopet izvirajo iz globine človeške naravi (nature), iz načela nerazločivosti (individuvalnosti) človeške, katera se najbolj prikazuje v jedinstveni volji. Vsaka osebnost (individuvalnost) brani svoj obstanek proti drugim osebnostim, a odtod družbinski prepir. Proti osebnostim mora se s časoma razvijati nova moč, da jih brzda; ta pa je obča ali družbinska volja, ki kroti samopašnost in sebičnost osebno. Ta volja družbinska pa je pravo, izhajajoče od manjših in večjih družeb. Starejša pravniška šola prisvaja pravu samó okolično (indirektno) pospeševanje družbinskih koristij. Tako dopuščata Stahl in Bluntschli pravu samó svrhu popravljanja „motjene ali vražene pravice“ (Bluntschli: Allgem. Staatsrecht. 6. nat. 1885, II. zv. str. 305—6). Rud. pl. Ihering, zastopnik novejšega pravoslovja, pa je drugačnega mnenja ter zatrjuje tudi premo (direktno) pospeševanje družbe s pomočjo prava, rekši, da je pravu zadača „ukazovati volji človeški pravi pôt, braniti jo na tem pôti ter pomnoževati njeno moč“ (Geist d. röm. Rechts. 4. nat. II. zv. st. 24—25).

Ne zdi se mi težko dokazati, da pravo ne samo okoličnin nego tudi prémim pôtem pospešuje družbinske koristi. Posebno dvojim premim pôtemjih doseza: zakonom in pravosôdjem ali pravoreki. Nekoji zakoni stvarjajo nove obvezanosti in nove pravice, pravosodjem pa se razrešujejo dvoumne koristi ter se prisôjajo jedni stranki. K zakonito stvarjenim pravicam pripadajo predpravice nekaterih stališev („stanovske pravice“), osebne (personalne) predpravice, nove lastninske

¹⁾ Obsežnega temeljitega dela o „povestnici prava“ do sedaj še ni; podrobnih podatkov o razvoji raznih vrst prava je pa neštivilno. Način, kakó bi se gradivo za tako delo nabiralo, odkod jemalo in kakó upotrebilo — o tem je razpravljajal Curiški profesor dr. Meili v svojem govoru na Dunaji, natisnjenem v „Juristische Blätter“; primer. teh šte. 16, str. 183, leta 1892.

pravice, največ pa javne pravice, katere se tudi državljanske imenujejo. Posebne pravice se vstvarjajo po upravnem pôti, še bolj po ustavnem („ustavne pravice“). Isto tako nastajajo nove pravice po mejnarodnem pravu, po katerem celi narodi in cele države stopajo v nove pravice. Koristij od takih pravnih razmer ne uživajo samo mogočne in velike, ampak še bolj manjše države, tako na pr. švicarska, belgijska, pobalkanske države in dr., katere si takih pravic pri svoji malosti in slabosti nikdar ne bi izvojevale. Nove koristi se stvarjajo po trgovskih, bróðarskih in drugih pogodbah, katere krčijo pôt čisto novim razmeram, obvezanostim in koristim. Vse to so učinki prava, katero včasih vse stare razmere prestroji ter popolnoma nove vstvari, katerih brez pomoči prava nobeden še tako srečni slučaj ne bi mogel nanesti, k večjemu sijajne pobeде (vzmage) in sila močnejšega.

Ni nam treba nadalje dokazovati, kje je izvir, kaj svrha in kakov učinek pravu; slučaji, katere smo navedli, dokazujejo dovolj, da je pravo tudi v stavljajočem ali položiteljnem (pozitivnem) pogledu plodovito; treba pač je dokazati oni gore povedani rek, da je pravo podloga in svrha naravstvena. To pa hočemo v naslednjih poglavjih razpravljati.

2. Naravstvene snovi prava.

Namèn ali naméra pri kakem dejanji je jedna izmej podlog pravni, kakor tudi naravstveni sodbi; isto tako se v naravstvu kakor v pravu vpraša po svobodnem vedenji osebe; na tej svobodi slonita odgovornost in zaméra (zurechnung). Pravni pomen svobodne ali proste volje je popolnoma naravstven (etičen) ali kakor Bluntschli pravi: „modrosloven pojem“ (Allg. Staatsrecht. II. del, str. 622). Kjer ni naravstvenih pojmov o svobodi človeški, tam tudi ni osebne in državljanske svobode, tam tudi ni prava in pravice. Zató divjaki nimajo pojma o svobodnosti: oni živé in mislijo suženjski, živinski, zató so pa tudi brez osebnih in družbinskih pravic. A. Bastian pravi o njih: „Divjaki nikakor ne uživajo one svobode, kojo jim navadno pripisujejo; oni so podvrženi trinoškemu (tiranskemu) zakoniku (šegam, navadam in dr.)“ (A. Bastian: Die Rechtsverhältnisse bei verschiedenen Völkern. V Berlinu 1872, str. XVIII). V obi-

čaji se po Ihering-ovem sodu „srečavata in jedinita pravo in naravstvo“ (Geist d. röm. Rechtes. II. zv., str. 33). Wundt priznava (s svojega modroslovnega stališča) ozko dotiko in sorodnost, samo da ne istosti ali enakosti (identičnosti) prava in naravstva (Wundt: Ethik. 1886, str. 497—8). Po največ so naravstvena načela pri zakonodavstvu odločilna. Uže gore smo rekli, da ima pri tem poslu največ življenje s svojimi potrebnostmi in nujami opravka. Ugledni zakonodavci se pri svojem poslu ne dajo voditi od samovolje, ampak od životnih potrebnostij, katerim želé ustreči, torej od sile, ki prihaja iz razmér, od prirodnega razmerja, ki gospoduje med vsemi stvarmi svetovnimi. A to je po naravstvenih načelih naših pravi pojem obvezanostij ali dolžnostij, katere naposled ne prihajajo toliko in samo od svobodne volje, kolikor in največ od okolnostij tvarnih (materijalnih). Nemogoče je, da bi tu na široko razpravljaj pojem naravstvene dolžnosti; v njem tekmujeta, da povem dobitok svojega premišljevanja, vnanja sila in pa moč duševna, osebna (individuvalna). Toliko v pojasnjenje te točke naravstva, namreč obvezanosti ali dolžnosti; naravstvo sloni popolnoma na pojmovanji tvarnih razmér, podanih od prirode človeku, z njegovim privoljenjem ali pa tudi proti njegovemu privoljenju nastavih. Razum človeški ima nalog, da te razmere in njih zakone, cilje in svrhe spoznava, a volja se pokazuje v posnemanji in izpolnjevanji teh razmer in zakonov. To je jedro naravstva. Človeški razum pri tem delu ni stvoriteljen, nego samo izpolniteljen ali izvršiteljen. Po raznih zakonih javlja se naravstvena svrha v zastarévani kazenskem. Ta, v kazenske zakonike vsprejeti običaj, da se hudodelniku in prestopniku, ako njegov čin do nekega rokù ni prišel pred sodnika, več ne zaméri kaže, da tudi zakonodavcu ni neznan čut prizanašanja. Da se hudodelnik in prestopnik ni dél pravočasno v preiskavo ali da se je ta ustavila (avstr. kaz. zakon §§ 227. do 232.), to pomenja ob jednem, da se je kazen sama odpustila, kar pa je očitni znak dobrohotnosti in odpustljivosti (prizanesljivosti), torej popolnoma naravstveni čin. Se vé, načelo kazenskega zastarévaja tolmačiti se dá na razne načine. Vzroki so mu tudi strogo pravni razven naravstvenih. Da so jedino pravni oziri pri tem zakonu bili odločilni, trdi se

sicer pri Holtzendorffu (Encyclop. d. Rechtswiss. 4. nat. I. del, str. 919). Jednako sodi celó z naravstvenega ozira Kirchmann, opazujoč, da vzroki zastarevanja niso naravstveni, ker „naravstvo ne zná zastarévania“, ker je večno po svojih zakonih (D. Grundbegriffe des Rechts u. d. Moral. V Berolinu 1869, str. 114). Ali ko bi trditev Kirchmann-ova resnična bila, potem usmiljenost in odpustljivost nista več naravstveni kreposti, med katere ja pa mora vsak všteti, kdor pozna globlji izvir vsemu naravstvu, prihajajočemu iz človeške narave, torej iz prirodnih nagonov in zakonov, iz katerih izvira tudi načelo milosti in dobrohotnosti. Sèm tudi spada polna in delna (parcijalna) oproščenost pravna (rechtsimmunität) posamnih oseb in društev. Pravna oproščenost znači in pomenja v resnici toliko, kolikor odrekanje prava sebi samemu in to v korist naravstvu. Kdor je namreč oproščen prava, ta je popolnoma prepuščen svoji lastni razsodnosti ali lastni volji t. j. on je postavljen celoma na naravstvena tlà. S tem da so na pr. člani vladarskih rodbin od državnega pravosodstva osvobojeni in da uživajo oproščenje od občega državnega prava, prepuščeni so popolnoma svoji vésti in svoji previdnosti, katero Francozi imenujejo „raison d' être“ ali „pamet samooohrambe“. Oni so torej v svojem dejanji prepuščeni jedinemu naravstvu. Naravstvenih zakonov pa nikdor ni oproščen; ti stojé višje, nego vsi pravni in državni zakoni. V običaji pravnega osvobojenja je torej razméra med pravom in naravstvom bolj vidna, nego iz katerega bodi drugega slučaja. — Nadalje je za naravstvene snovi smatrati pravne običaje pomiloščenja, nespominjanja in pribeganja (begnadigungs-, amnestie-, asylrecht). Običaj pribeganja (pibežališč), kateri je nekda bil mnogo širši in mogočnejši nego dandanes (prim. o njem A. Bastiana: Die Rechtsverhältnisse bei verschiedenen Völkern. 1872, str. XIII) kaže prav očito, koliko nadvlado je imelo naravstvo nekda nad danim pravom. Tajiti se pač ne dá, da so pravice pibežališč ne samó naravstvenega, nego tudi vérskega, javnega (političnega), gospodarstvenega in drugačnega pokolenja. Da sta pravici pomilostivanja in nespominjanja ob jednem pravnega in naravstvenega pomena, najbolj pa družbinskega, ker se po njih dostikrat bolje nego po ostri veljavi prava čuvajo obče koristi, trdijo sicer prav-

niki (prim. o zadnjih dveh pravicah Holtzendorffa: Encyclop. I. zv. 4. nat. str. 921—2), a dodati smemo, da, ako je strogo pravo v tej reči družbi več na kvaro, nego na korist, potem mora v odpustljivosti tičati neka druga moč, ki je družbi v večjo korist, in odgovor ne more biti drug, nego da ta moč tiči v naravstvu, pod katerega krilom uprav tiči krepost milosti, obče človeškega čuvstva, ki odgovarja človeški naravi. — Naravstveni pomen imajo tudi običaji porotnih (jury), častnih, sredniških (razsodniških) in posredniških (friedensgericht) sodišč. S tem, da porotniki pri svojih rekih niso vezani na obstoječe zakone, nego na sodbo svoje vesti in na storjeno prisego pravičnega razsojanja, postavljeni so tako za naravstvene sodnike, katerih rek se ozira samó na nezapisani zakonik tega, kar je po večnih zakonih prirode in človeške narave pravo. Ta sodba porotniška pa stoji brez dvojbe višje, nego vsaka druga pravna. Kaj je pravo, kaj krivo, o tem mora na zadnji stopnji (instanciji) razsoditi živi čut naravstveni. Če ta čut zamedli, tedaj vse pravo, bodi pisano, bodi nezapisano ostane mrtvo. Zató znani brezimeni pisatelj angleški Junius porotno sodbo smatra za najmočnejšo in najvarnejšo trdnjavo vsakega svobodnega ljudstva, ker se ta sodba upira jedino na razum, na družbenski prid in na naravstveno čuvstvo. „Vzemite kaki družbi vse druge pravice, a pustite mu jedino porotno sodbo, družba si bode po tej jedini priborila vse druge pravice“ — je njegov izrek. Častne in sredniške sodbe, zvrševane v strogo naravstvenem duhu, čuvajo družbo bolje in trdneje, nego javno pravo, katero prerado v vsekani rani zapušča želo in strup nevolje. Dvobojem in kvarnim pravdam se po sredniških in posredniških sodbah bolje pot zastopa, nego zvrševanjem najstrožih javnih zakonov. Zató se ne zdi tako neverjetno, da bi se po sredniških sodbah zaprečevati ne dale tudi vojne. Če bi načela sredniških sodeb vsprejeli veliki in mogočni narodi ter države, značilo bi to najveselejši in najblagodejnejši korak obrazbe (kulture) in pa zmagoslavje (triumf) naravstva. Ako temu približanju prava k naravstvu še pridenemo milejše postopanje z okrivljenci, obtoženci in obsojenci, in vrhu tega množno lestvico kazensko, tedaj smo samo več vzgledov naveli k sedaj uže dokazani istini, da se novodobno (modérno) pravo-

sodje vedno bolj bliža izvrševanju naravstvenih načel. Novodobnemu pravosodju je lastno, in to je videti sosebnost iz kazenskega postopanja, to dvoje: „izsledovanje naravstvenega stanja zatoženčevega (obdolženčevega) in pa spoznavanje osebne krivde ter njene velikosti“ (Bluntschli: Allgem. Strafrecht. II. str. 310—11). S tem pa je rečeno, da se pravo v naznanjenih ozirih, t. j. v smeri, v smotru in včasih celo v sredstvih jednači z naravstvom. To velja, kakor sem že opomenil, sosebnost in mnogo bolj o kazenskem, nego zasebnem pravu, ker le-tó zadeva postranske razmére in déle osebne, kazensko pa vso osebo ali celega človeka kot naravstveno bitje. V kazenskem pravu je oseba neposredno zadeta, v zasebnem pa samó posredno.

Težko je najti katero si bodi vladanje s človekom, ki bi naravstvu bilo sorodnejše, nego pravo. To potrjuje tudi povestnica pravosodja, katero je smatrati za dejansko izvrševanje prava. V tej povestnici vidimo izraženo neprizirno nagibanje prava k naravstvu. Da se je pravosodje v nekotih časih tako silno oddaljevalo od naravstva, kakor se še sploh (vsaj po mojem sôdu) dokaj oddaljuje, temu so kriva najbolj: prvič nekatera opačna znanstvena načela pravniška, potem nedostatno poznavanje naravstvenih načel, katera pozna večina pravnikov jedino s prirojenim ali pridobljenim naravstvenim čuvstvom, naposled pa preziranje ozkih vezíj, ki so med pravom in naravstvom. Tega vsaj nikdor utajiti ne more: prvič, da je napredovanjem človeške obrazbe tudi pravo napredovalo, in drugič, da je napredek naravstva tudi močno vplival na razvijanje pravosodja. Zdi se mi, da se naravstvo in pravo približujeta vkupni točki, kakor se približata ravna bóka kakegá iz daljine na jedno točko merečega kôta; v bodočnosti bode nastalo pravno, kar je naravstveno, a naravstveno, kar je v resnici pravno. To približanje je potrdila tudi novejša pravniška znanost. Sicer ne manka posamnih dvomečih in nedoločnih glasov, ki se vzdigujejo proti temu bližanju, bolj pa še združenju prava in naravstva. Res je še težko uže zdaj določiti obrazce, v katerih bi se zjedini pravo in naravstvo, — pravnikom je do paragrafov, brez katerih si prava misliti ne morejo, naravstvenikom do stvari, katera pa brez obrazcev biti ne more, ker sam čut ni dovolj določnega pojma: zato Ihering to zvezo

z neko pravico imenuje „Cap Horn“, ob kojem se je kakor mnogotera ladja, tako tudi uže razbila mnogotera pravniška namisel (ideja). Meni se pa vidi, da je prevaga vender na oni strani pravniški, katera zagovarja ono zblíževanje, ne da bi zató opustila pravni pojem ali pravni red, zamenivši ga z naravstvenim redom; proti tej zamembi se je še boril Anselm pl. Feuerbach v svojih prvenških pravnih spisih. Naj omenjam nekaterih poskusov tega združenja. Tako uže Julius Glaser dela prvi korak s tem, da tirja od pravnika živi 'čut pravnosti' („rechtsbewusstsein“, pravi on); ta čut naj bi stopil na mesto 'pravnega znanja' („rechtswissenschaft“ po njegovem izreku), ker po njegovem mnenji ni moči prav soditi, ako se samó po črkah zakon izpolnjuje, kot da je on „pravilo (norm) pravnosti in nepravnosti“, kar trdijo osorniki („rigoristi“) pravniški (Julius Glaser: *Gesammel. kleiner. Schrift. I. zv. 1868*, str. 4). Po Glaserjevi trditvi pa oni čut pravni ne izvira od nikoder drugod, nego iz razuma („vernunft“), očiščenega po modroslovji, ta čut da je naposled, piše on, pravi zakonodavec vseh narodov (ibid. str. 14). Znan je Montesquieu-jev podoben izrek: „V obče je zakon samo človeški razum“ („La loi, en général, est la raison humaine“). Glaser modroslovju priznava sploh velik vpliv na pravo, sosebnó pa na kazensko (ibid. str. 15). Istega mnenja je bil veliki poznavatelj in učitelj prava ter zložitelj zakonov Anselm pl. Feuerbach, ki trdi, da „votline v sestavu občega nemškega prava kazenskega dopolni naj modroslovje“ (glej mesto iz Feuerbacha pri Glaserji: ibid. str. 35). Istega, toda za privatno pravo, tirja Jos. Unger koj v uvodu svojega dela: „System d. allg. oesterr. Privatrecht.“ V istini je bil Voltaire oni modroslovec, kojega je zahvaliti za novejši bolj človeški, bolj naravstvu približani način kazenskega postopanja. Voltaire, ta živo čuteči in zgovorno ter mogočno v pismu in besedi delujoči učenjak in pesnik je prokrčil naravstvu tudi v pravo nov pot, po katerem le-tó še zdaj hodi. Da so pri tem poudarjanji modroslovja pravniki v prvi vrsti mislili na pravno modroslovje, katero je samó premišljevanje o pravu in njegovih podlogah, torej najbolj naravstvu posvečeno, o tem ni dvojbe. Vender pa imajo tudi metafizični ali prekočutni nazori premnogo vpliva na pravne pojme in celó na določbo pravnih oblik. Naj omenim

samó pojmov o kazni, kateri izvirajo z večine iz prekočutnih nazorov. Ali o teh dotikah govoriti ni zdaj moja zadača; jaz poudarjam samó vplivanje naravstvenih nazorov, torej čutov človečnosti in ob enem razumnih nazorov na pravo. V tem pogledu se smem zopet sklicevati na J. Glaser-ja *ibid.* str. 18 in 29), ki tirja odpravnost „resnosti in milosti“ („ernst und milde“). Jednako sodi Mittermaier, ki trdi, da pojmi o kazni, se posebno o smrtni kazni in o zaméri se ne dajo dobiti in določiti razven po naravstvenih premišljevanjih in načelih (prim. Glaser-jevo kritiko o Mittermaierju: *ibid.* str. 6 in 183). Ali izmed vseh novejših pravnikov trdi to zvezo najodločneje Ahrens, ki pojem prava celoma prestavlja na naravstveno podlogo, namreč na načelo naravstvenega „nauka o dobrotstvih ali blagostih“ („Güterlehre“), pišoč: „Naravstveno dobrotstvo ima tudi v znanstvu zasebnega in javnega prava svojo veljavo kot njegova podlaga, njegov predmet, njegovo vodilo in njegova meja (Ahrens: „Rechtsphilosophische Einleitung“ k Holtzendorffovi: „Encyclop. der Rechtswiss.“ 3. nat. 1877, I. del, str. 5). Po Ahrens-u je „pravna namisel“ („rechts-idee“) obča „človečanska namisel“ („menschlichkeitsidee“), „nikakor ne sama národna in povestnična“ (*ibid.* str. 4). Ta misel je proti Savigny-ju in njegovim naslednikom obrnjena, proti tako zvani „povestniški“ (historični) nasledbi (šoli), katera pravo smatra kot plod jedinih narodnih in zgodovinskih nazorov. Proti povestnični ali, kakor jo tudi zovejo, „romantični“ nasledbi méri najbolj Ihering-ov nazor, kateri najglasneje odmeva v njegovem spisu: „Kampf ums Recht“ (prim. tam str. 11 in nasled. v 8. nat. 1886). Ahrens je torej somiselnik in soboritelj Iheringov. Prav na drobno razpravlja Ahrens dotike med pravom in naravstvom v gore navedenem spisu, se posebno na str. 46—47, a tudi uže na str. 9. Po Ahrensovem naziranju je „pravo“ ob enem „del“ in „podpora“ naravstvu; svrha in početak obojih sta ista, a samó sredstva k doseganju svrhe so različna: v naravstvu samosvoja določba, v pravu pa sila; nekoje pravne pojme na pr. o bitji kazni, blaga, posestva je moči samó iz modroslovnih razmišljanj umeti in tolmačiti; pravo sploh ni jasno iz svojega „samobitja“ („abgesondertes dasein“), nego iz „naravstvenega životnega reda“ („sittliche lebensordnung“)

(ibid. str. 3 in 6); svrha pravo je: ohramba, pospeševanje, sploh čuvanje „vsega blagega in vseh svrh življenja“ (ibid. str. 39). Sicer pa se istemu mnenju mimo drugih še drug imeniten pravnik nagiblje, Kühnast, ki celó trdi, da je pravo isto tako določeno po „ustavi prirode“ („einrichtung der natur“), kakor je naravstvo (Kühnast: Kritik moderner Rechtsphilosophie. 1887, str. 29—30).

Takó torej ne nahajamo samó pri modroslovcih, nego tudi pri mnogih imenitnih pravniki zastopano mnenje o tesnih dotikah prava z naravstvom.

(Dalje prihodnjič.)

Ali sme nadvarstvena tožbena privolitev biti „implicite“ obsežena v rešilu tožbe?

V sumarni pravdi nedoletne *N. A.* po dru . . . proti *I. V.* po dru . . . zaradi plačila 70 gld. kot namestka za kravo, ki je bila po volilu pripadla nedoletni *N. A.* in cenjena v zapuščinski razpravi na 40 gld., je toženec tudi ugovarjal, da tožiteljica ni dokazala tožbene privolitve nadvarstvenega oblastva za to pravdo. — C. kr. mestno del. okrajno sodišče v C. je z rabsodbo z dne 28. februvarija 1892, št. 2456 tožbeni zahtevi povse ugodilo. Ugovora, da manka tožbene privolitve nadvarstvenega oblastva, ni prvi sodnik v svojih razlogih nič uvaževal niti razmotrival. — V apelaciji je toženec ta ugovor zopet povdarjal. — C. kr. višje dež. sodišče v G. ni sicer ugovoru pritrdilo in je rabsodbo prvega sodnika potrdilo. V razlogih svoje odločbe de int. 10. aprila 1892, št. 6107 pa pravi to-le: „Ugovor, da tožiteljica nima tožbene legitimacije, ker nadvarstveno oblastvo ni bilo podelilo tožbene privolitve, ni upravičen, ker predmet tožbe ni velike važnosti (§ 233. obč. drž. zak.) in ker je pravdno sodišče zajedno tudi nadvarstveno oblastvo za nedol. *N. A.* ter se je s tem, ko se je tožba ugodno rešila („aufrechte Verbescheidung“) priznalo, da je tožba nedoletne *N. A.* dopustna.“